

**BULLETIN OF THE GOVERNMENT
ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY AND
RESEARCH CENTRE
VOLUME - 33**

General Editor :

Dr. Sitharam Gurumurthi, I.A.S.,
Principal Commissioner,
Department of Archaeology
Egmore, Chennai - 8

Curator :

Dr. S. Soundarapandian,
M.A (Tamil), M.A (Eng), B.Ed., Dip. Skt., Ph.D.,

**Government Oriental Manuscripts
Library, Chennai - 5.**

2006

**BULLETIN OF THE GOVERNMENT
ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY AND
RESEARCH CENTRE
VOLUME - 33**

General Editor :
Dr. Sitharam Gurumurthi, I.A.S.,
Principal Commissioner,
Department of Archaeology
Egmore, Chennai - 8

Curator :
Dr. S. Soundarapandian,
M.A (Tamil), M.A (Eng), B.Ed., Dip. Skt., Ph.D.,

2006

Price Rs. 39/-

(c) G.O. M.L. & R.C

CONTENT

		Page No.
1.	Upadesa nul	... 4 - 10
2.	Nanjunda malai	... 11 - 17
3.	Srinivasa taravali	... 18 - 32
4.	Kavya navanitam	... 33 - 41
5.	Maktab dar bayan - e-rooh	... 42 - 64

Concepts Beakon you!

The Tamil 'Upadasa nul', an ethical piece, being a prose work, just showcases the ancient teaching method in Tamil country.

Srinivasa taravali, a Telugu garland of 27 stanzas on Venkateswara of Tirupati, had been penned by Juluri Appayya, a copyist worked for C.P. Brown (1798-1884).

Nanjunda malai, in 14 Tamil verses, is an eulogy on siva enshrined in various temples in Tamilnadu, authorship of which is not known.

The Sanskrit Kavya navanitam is full of epic technicalities by krishna Avatuta of Bellari (Karnataka) (1835-1909) who had authored more than 35 works in Sanskrit.

The Persian letter, knitted by Nizamuddin Awliya of Delhi, belonging to 1768 A. D., is full of Islamic principles, the previous part of which was already printed in our bulletin vol 32.

Dr. S. Soundarapandian,
M.A (Tamil), M.A (Eng), B.Ed., Dip. Skt., Ph.D.

Curator, G.O.M.L.R.C.

உபதேச நூல்

பதிப்புரை

அ.கீ.சு.நா.ஆ. மையத்தில் (ஆர். 2387), என்ற எண்ணில் பாதுகாக்கப்பட்டு வரும் ஓலைச் சுவடியிலிருந்து இச்சிறு நூல் பதிப்பிக்கப்படுகிறது.

‘உபதேச நூல்’ என்ற தலைப்பு சுவடிகளை அட்டவணைப் படுத்தியவர் இட்ட தலைப்பாகும்.

உரைநடையில் உள்ள இச்சிறு நூலின் ஆசிரியர் பெயர் முதலியன அறியக்கூடவில்லை.

ஓலைச்சுவடி 18-19ஆம் நூற்றாண்டுகளைச் சேர்ந்ததாக இருந்தாலும், நூல் கி.பி. 16-ஆம் நூற்றாண்டளவில் எழுதப்பட்டதாதல் வேண்டும்; அ.கீ.சு.நா.ஆ. மையம் வெளியிட்ட தமிழ் கற்கும் முறை (2005) என்ற நூலினை ஒப்பிட்டு ஆயும்போது, இந்த முடிவு ஏற்படுகிறது.

பழந்தமிழகத்தில் கல்வி எங்ஙனம் கற்பிக்கப்பட்டது என்பதற்கான சான்றுகள் நமக்குக் குறைவாகவே கிடைக்கின்றன; ஆகவேதான் இச்சிறு நூல் இங்கே பதிப்பிக்கலாகிறது.

இந்நூல், ஓலைச்சுவடியில் முழுமையாகக் கிட்டவில்லை. பிற்பகுதியும். இடையிடையேயும் ஓலைகள் இச்சுவடியில் காணப்படவில்லை. இருக்கிற பகுதிகளையாவது அச்சாக்கிவிடலாம் என்றே இங்கு பதிப்பு செய்யப்படுகிறது.

‘உபதேச நூல்’ எனும் இந்நூலில் உள்ள கருத்துகள் மணியானவை! நீதிகள் சுருக்கமாகவும், தெளிவாகவும் கூறப்படுகின்றன. முன் நூற்களை ஆதாரமாகக் கொள்ளாமல், மூத்த ஆசிரியர் ஒருவர் தனது அனுபவத்திலிருந்து கூறிய நீதிமொழிகளாகக் காணப்படுகின்றன. பழங்காலக் குருகுலக் கல்வி முறையின் ஒரு தோற்றத்தை நமக்குப் படப் பிடித்துத் தந்துள்ளது இச்சிறு பனுவல்.

தமிழ் இலக்கியத்தில், நீதி இலக்கியம் (Eithical Literature) என்பது ஒரு பெரிய பிரிவு; திருக்குறள் முதலிய நூற்கள் இதில் சேரும். இவ்வகையில் சேர்த்தக்க உரைநடை நூல்தான் நமது உபதேச நூல்.

இந்நூலில், சில உவமைகள் வாயிலாக நீதியை உணர்த்தியிருக்கும் பாங்கு, போற்றத்தக்கது! இளைய சமுதாயத்திற்கு ஒத்தத்தக்கது!

சிறார்கள் மட்டுமல்லாது, பெரியோரும் கற்றுக்கொள்ள வேண்டிய அருங்கருத்துகளைத் தந்து நிற்கும் இந்நூல், தமிழ் உலகுக்கு ஓர் அணி!

அன்புடன்,
முனைவர் **சு. செளந்தரபாண்டியன்**,
எம்.ஏ., (தமிழ்), எம்.ஏ., (ஆங்கிலம்)
பி.எட்., டிப்.வ.மொ.பி.எச்.டி.,

உபதேச நூல்

1. பிள்ளைகளே! நீங்கள் வித்தையை நன்றாக வாசித்துக் கொண்டால், பணம் சம்பாதிக்கும் திறமை உண்டாகும்!

பணம் சம்பாதித்தால், அன்ன, வஸ்திரம், ஆபரணம் இவை முதலானதுகளை, உங்களுக்கு வேண்டியபடி பெறுவீர்கள்!

இதுவல்லாமலும் தர்மம், தானம் இவை முதலானதுகளைச் செய்து, உங்களை எல்லோரும் புகழும்படியாக வாழ்வீர்கள்!

2. பிள்ளைகளே! செல்வப் பொருளைப் பார்க்கிலும் கல்விப் பொருளே அதிக (மதிப்புடையது) ஒருவரும் அபரிக்க மாட்டார்!

அல்லாமலும், செல்வப் பொருளைச் செலவழித்தால், குறைந்துவிடும்! கல்விப் பொருளைப் பிறர்க்குக் கொடுக்குந்தோறும், அது வளரும்!

3. பிள்ளைகளே! ஒருவனிடத்தில் திரவியம் இருந்தால், எல்லோரும் வந்து சேருவார்கள்! திரவியம் இல்லாது போனால், ஒருவரும் சேர மாட்டார்!

4. பிள்ளைகளே! நற்குணமுள்ளவர்கள் செல்வம் குறைந்து தரித்திரனானாலும், அவனை எல்லோரும் முன்னிலும் அதிகமாகவே கொள்வார்கள்.

அது எப்படி ஐயா?

பெரியதாக இரத்தினம் சாணை பிடித்து, எடை குறைந்து சிறியதாகப் போனாலும், அந்த இரத்தினத்தை எல்லோரும் முன்னிலும் அதிகமாகவே எடுத்துக்கொள்வார்கள்; இதுபோலவென்று அறியுங்கள்!

5. சிறு வயதில் வித்தை படித்துக்கொள்ளவேண்டும்! அது முடிந்தபின் மனம் சமுசாரத்தில் விழுந்து வருத்தத்தை அடைந்து கொண்டிருக்கும்! அப்போது படித்தாலும் புத்தியிலே நன்றாகப் பதியமாட்டாது!

அது எப்படி ஐயா?

அழுக்குப் படியாத சீலையிலே, சாயம் நன்றாகப் பிடித்துக்கொள்ளும்! அழுக்குப் படிந்த சீலையிலே சாயம் நன்றாகப் பிடிக்கமாட்டாது! இதுபோலவென்று அறிந்துகொள்!

6. வித்தையைப் படித்துக்கொண்டவனுக்கும், படியாத வனுக்கும் உருவம் ஒன்றாக இருந்தாலும், வித்தையைப் படித்தவனே பெருமையை அடைவான்! படியாதவன் பெருமையை அடையமாட்டான்!

அது எப்படி ஐயா?

எகினத்திற்கும் கொக்கிற்கும் உருவம் ஒன்றாக இருந்தாலும், நீருடன் கலந்திருக்கிற பாலைப் பிரித்துக் குடிக்கிற வித்தை இருக்கிறபடியால், அன்னம் உயர்வாகும்! அந்த வித்தை இல்லாமையால், கொக்கு உயர்வாகாது!

7. வித்தை இல்லாதவனுக்கு அழகு இருந்தாலும், ஒருவனுக்கும் இஷ்டனாக இருக்கமாட்டான்!

அது எப்படி ஐயா?

வாசனையுள்ள விலாமிச்சம்வேர் அழகு இல்லாதிருந்தாலும், எல்லோருக்கும் இஷ்டமாகிறது! வாசனை இல்லாத முருக்கன் பூ அழகு உள்ளதாக இருந்தாலும், எல்லோருக்கும் இஷ்டமாக இல்லை! இதுபோல என்றறியுங்கள்!

8. பிள்ளைகளே! விவேகமுள்ளவன், தரித்திரனாக இருந்தாலும் சிரேஷ்டனாவான்! விவேகமில்லாதவன் பாக்கியவானாக இருந்தாலும், சிரேஷ்டனாகமாட்டான்!

அது எப்படி ஐயா?

எல்லாத்தையும் பார்த்து அறியும் கண்கள், ஒரு ஆபரணமும் இல்லாதிருந்தும் சிரேஷ்டமாகும். அப்படிப்பட்ட அறிவு தங்களுக்கு இல்லாத கைகள் (ஆபரணங்கள் அணிந்தாலும் சிரேஷ்டமாகாது.)

9. பிள்ளைகளே! நீங்கள் பெரியோர்களுக்கு வணங்கி நடந்தால் செளக்கியம் உண்டாகும்! எதிரிட்டு நின்றால் கேடுவரும்!

அது எப்படி ஐயா?

வெள்ளத்துக்கு முன்னே வணங்கின கோரைப்புல்லு திரும்பியும் தலையெடுத்து தழைக்கின்றது! வணங்காமல் எதிரிட்டு நின்ற மரம் முறிபட்டுப் போகின்றது. இதுபோலவென்று அறியுங்கள்!

10. பிள்ளைகளே! குணமில்லாதவனை ஒருவரும் கிட்டச் சேர்க்கமாட்டார்! குணமுள்ளவனை எல்லோரும் கிட்ட வரவழைப்பார்கள்!

அது எப்படி ஐயா?

தித்திப்பாகிய கரும்பிலே பிறந்த பூவை, வாசனையின்மையால் ஒருவருங் கைக்கொள்ளார்! கசப்பாகிய அலரியிலே பிறந்த பூவை, வாசனை இருக்கிறபடியால் எல்லோரும் கைக்கொள்ளுவார்கள்! இது போலவென்று அறியுங்கள்!

11. பிள்ளைகளே! மானமுள்ளவன் பெரிய காரியத்தையே செய்வான்! மானமில்லாதவனாவென்றால், வீணான அற்பக் காரியத்தைச் செய்து அதிகச் சந்தோசத்தை அடைவான்!

12. செவ்வையான ரூபத்தினாலே நல்லவனென்றும் செவ்வையில்லாத ரூபத்தினாலே கெட்டவனென்றும் கொள்ளலாகாது!

அது எப்படி ஐயா?

வான் கோணல் இல்லாதிருந்தும் கொல்லுகிறது! வீணை கோணலாக இருந்தும், காதுக்கு இனிய ஓசையைத் தருகின்றது: அதுபோல வென்றறியுங்கள்

13. பிள்ளைகளே! நல்லோருக்கு உபகாரம் செய்தால், அவர் பிரதியுபகாரம் செய்வார்! கீழோருக்கு உபகாரம் செய்தால், அவர் அபகாரம் செய்வார்!

அது எப்படி ஐயா?

பசுவுக்கு இரை கொடுத்தால், அது மதுரமான பாலைக் கொடுக்கும்! பாம்புக்கு இரை கொடுத்தால், அது கொடியதாகிய விஷத்தையே கொடுக்கும்! அதுபோலவென்றறியுங்கள்!

14. பிள்ளைகளே! பெரியோர்கள், உயர்ந்த நிலையிலிருந்து தவறினால் வருத்தத்தை யடைவார்கள்! சிறியோர்கள் உயர்ந்த நிலையிலிருந்து தவறினால், அப்படிப்பட்ட வருத்தத்தை யடையார்கள்!

15. பிள்ளைகளே! நல்லவர்கள் அருமையாக இருப்பார்கள்! பொல்லாதவர்கள் பலபேர்களாக இருப்பார்கள்!

அது எப்படி ஐயா?

இரத்தினக் கற்கள் அருமையாகக் கொஞ்சமாக இருக்கின்றன! மற்ற கற்கள் அதிகமாக இருக்கின்றன; இதுபோலவன் றறியுங்கள்!

16. பிள்ளை களே! தலைமையானவர் ஆரம்பத்திலே ஒருநாள் உபசாரம் செய்தவனுக்கும், நடுவானவர் சிலநாள் விட்டுவிட்டு உபசாரம் செய்கிறவரைக்கும், கடையானவர் தினந்தோறும் விடாமல் உபசாரம் செய்து வருகிறவரைக்கும் பிரயாசனத்தைத் தருவார்கள்!

அது எப்படி ஐயா?

பணமரம், துவக்கத்திலே விரைபோட்டு ஒருநாள் நீர் விட்டவனுக்கும், தென்னைமரம் நடுவே சிலநாள் விட்டுவிட்டு நீர் விடுகிறவனுக்கும், பாக்குமரம் ஒருநாளாகிலும் விடாமல் நீர் விடுகிறவனுக்கும் பலனைக் கொடுக்கும்! இதுபோலவன்றறியுங்கள்!

17. பிள்ளைகளே! அறிவுள்ளவர்களுக்குக் கோபம் பிறந்து வேறுபட்டால், உடனே அக்கோபம் நீங்கிப் பழையபடியே சேர்ந்திருப்பார்கள்! நடுத்தரமானவர்களுக்குக் கோபம் பிறந்து வேறுபட்டால் ஒருவர் சமாதானம் செய்து சேர்க்கமுயன்றால், சேர்ந்திருப்பார்கள்! மூடருக்குக் கோபம் பிறந்து வேறுபட்டால் திரும்பி ஒருபோதும் சேரமாட்டார்கள்!

அது எப்படி ஐயா?

நீரின் பிளப்புகள் உடனே பழையபடி சேர்ந்துபோம்! பொன்னின் பிளப்புகள், ஒருவர் பொடி வைத்துப் பற்றவைத்தால் பழையபடி சேரும்! கல்லின் பிளப்புகள் ஒருபோதும் சேரமாட்டா! இதுபோல வென்றறியுங்கள்!

பதிப்புக் குறிப்புகள்

1. வித்தை	=	கல்வி
3. திரவியம்	=	பொருள்
6. எனினம்	=	அன்னம்
7. முருக்கன்பூ	=	முருங்கைப்பூ
8. சிரேஷ்டனாவான்	=	சிறப்பானவன் ஆவான்
9. எதிரிட்டு	=	எதிர்த்து
12. செவ்வை	=	செம்மை
15. அருமையாக	=	அரிதாக
16. விரை	=	விதை
17. பிளப்புகள்	=	பிளவுகள்

நஞ்சுண்ட மாலை

அரசினர் கீழ்த்திசைச் சுவடிகள் நூலகம் மற்றும் ஆய்வு மையத்தில் ஆர் எண். 4276 என்று ஒலையில் இந்நூல் உள்ளது. தமிழ் இலக்கியத்தில் மாலை என்ற வகையை சார்ந்தது. சைவ சமயத்தைச் சார்ந்த நூலாகும். சிவ பெருமானை 'நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி' என்று போற்றிப்பாடும் நூலாகும். இச்சுவடி 19ஆம் நூற்றாண்டைச் சார்ந்ததாகத் தெரிகின்றது. ஆசிரியர் பெயர் இந்நூலின் கண் குறிப்பிடப்படவில்லை.

ச. தியாகராசன்

தமிழ்ப்புலவர்

அரசினர் கீழ்த்திசைச் சுவடிகள் நூலகம்
மற்றும் ஆய்வு மையம், சென்னை - 5

நஞ்சுண்ட மாலை

R. 4276

ஓலை

கணபதி காப்பு

நஞ்சுண்ட மாலை நாயகன் பாடக்
கஞ்சம் அறுகன் கணபதி காப்பு

நூல்

1. உம்பதம் பிரானே போற்றி
ஒருமுத லானாய் போற்றி
அம்பலத் தரசே போற்றி
அடியவர்க் கெளியாய் போற்றி
கம்பமாய் நின்றாய் போற்றி
கம்பினிப் பதியே போற்றி
நம்பினேன் என்னை யாண்ட
நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி
2. மாதபங் காளாய் போற்றி
மான் மமுத் தறித்தாய் போற்றி
வேதனை தொலைப்பாய் போற்றி
வெண்மதிச் சடையா போற்றி
சோதியே கூடரே போற்றி
துன்பங்கள் தீர்ப்பாய் போற்றி
நாதனே யென்னை ஆண்ட
நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

3.

முத்துக்கு வித்தே போற்றி

முழுவினை மருந்தே போற்றி

பத்தருக் கன்பாய் போற்றி

பார்வதி பாகா போற்றி

சித்துக்குள் சித்தே போற்றி

தேவர்கள் தேவா போற்றி

நத்துக் கன்பான கூடல்

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

4.

கரிதனை யுரித்தாய் போற்றி

காமனைக் காய்ந்தாய் போற்றி

திரிபுர மெரித்தாய் போற்றி

தேவர்கள் தேவா போற்றி

அரிஅயன் தேடிக் காணா

அம்பிகை பாகாய் போற்றி

நரிதனைப் பரிய தாக்கும்

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

5.

கடிகிய கண்டா மாலை

கனபில்லி ஏவல் கட்டு

படிமிசைச் சுரங்கள் நோவும்

பவுத்திரம் வாத சன்னி

சடுதியில் கொல்லும் காய்ச்சல்

தலைவலி யாவும் தீரும்

நடமிடு பாத நாதர்

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

6.

முக்கண்ணா மூர்த்தி போற்றி

மூவரு கரியாய் போற்றி

அக்கினிச் சடையாய் போற்றி

அடுவினை மருந்தே போற்றி

பக்குவ முதல்சேர் கூந்தல்

பார்வதி பாகா போற்றி

நற்கண்ணா என்னை யாண்ட

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

7.

ஆரண வடிவே போற்றி

அரகரா சிவனே போற்றி

காரணப் பொருளே போற்றி

கங்கையைத் தரித்தாய் போற்றி

பூரண முலையாள் பங்கன்

புனிதனே போற்றி, போற்றி

நாரணன் தேடிக் காணா

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

8.

கூற்றுவன் வந்த போது

கொல்வினை சூழ்ந்த போது

மாற்றலர் வெகுண்ட போது

வஞ்சனை வந்த போது

காற்றுநோய் வந்த போது

கடுகிவந் தென்னைக் காக்கும்

நாற்றிசை புகழுங் கூடல்

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

9.

ஒடிபில்லி யேவல் நோய்கள்

உற்றெதி றோடி வந்தால்

முடிகிவந் தென்னைக் காக்கும்

மூர்த்தியே போற்றி போற்றி

முடிவினைப் போக்கி யாள

வேறே துணையுங் காணேன்

நடமிடும் பாத நாதா

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

10.

சேவினில் வருவாய் போற்றி

செகதலப் பொருளே போற்றி

தேவிதன் துணைவா போற்றி

தேவனே போற்றி போற்றி

மேவலர் புர மெரித்த

விமலனே போற்றி போற்றி

நாவலர் புகழுங் கூடல்

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

கருத்தினில் நினையாக் குற்றம்

கைதொழு தேற்றாக் குற்றம்

வருத்தமா உந்தன் கோவில்

வலம்புரி வாராக் குற்றம்

நிறத்தென குற்ற மெல்லாம்

நீ பொறுத் தென்னை ஆள்வாய்

நமக்கு மெய்யான தேவா

நஞ்சுண்ட லிங்கா போற்றி

12.

இன்மையி லென்னை யாண்டு

எதுத்தேவல் வினையுந் தீர்த்து

புன்மையை யகற்றி யுண்மைப்

பொருள்கொடுத்த வனே போற்றி

பன்மையும் பெருமை யாலும்

பாடியே வாழ்த்து வோர்க்கும்

நன்மைதந் தென்னை ஆள்வாய்

நஞ்சுண்ட விங்கா போற்றி

(அரகரா)

13.

வலியினால் மதனைக் காய்ந்த

விண்ணவர் கோவே போற்றி

வெளியினு மிரவே போற்றி

வேதனை தொலைப்பாய் போற்றி

14.

கல்லெரி யுண்டாய் போற்றி

கம்பினிப் பதியே போற்றி

வில்லடி பட்டாய் போற்றி

வேதனை தொலைப்பாய் போற்றி

புள்ள மேலுகந் தன்பாய்ப்

போற்றிய தலத்தில் வந்து

நன்மைதந் தென்னை ஆள்வாய்

நஞ்சுண்ட விங்கா போற்றி

குறிப்பு :

1. கஞ்சம்	=	நீர்
2. அறுகன்	=	அறுகம் பூ மாலைக் குரியவன்
3. கம்பினிப்பதி	=	திருவேகம்பம்
4. கூடல்	=	நான் மாடக் கூடல்
5. நடமிடும் பாத நாதர்	=	தில்லை நடராசர்
6. புள்ளம்	=	திருப்புள்ள மங்கை

మందుమాట

“శ్రీనివాస తారావళి” అనే విప్రులంభ శృంగార సేన పద్యములు, తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని మీద రచింపబడినవి. దీనిలో 27 పద్యాలున్నవి. ఈ పద్యాలను సి.పి.బ్రౌన్ (1798-1884) వద్దనుండిన జాలూరి అప్పయ్య పండితులు వ్రాశారు. ప్రతి పద్యము కడపట “శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురు బోణీ” అను మకుటముతో ముగియుట దీని ప్రత్యేకత. స్వామి అమ్మవారికి కనిపించకుండా పోయినట్లు, అమ్మ చెలికత్తెలను అడుగుచు వెదకుట, మాయలమారి ఏమి మందు పెట్టి వశం చేసుకున్నదో అని దుఃఖించుట వివరింపబడి యున్నది. ఈ ప్రతిని సంజీవరావుగారు చూసి దిద్ది ఇచ్చారు. ఈ ప్రతి 19 వ శతాబ్దంలో వ్రాయబడింది.

పి. జయమ్మ ఎం. ఏ. ఎం. ఫిల్.

తెలుగు పండిట్

శ్రీనివాస తారావళి

శ్రీరాములు - శుభమస్తు

1. సీ॥ శ్రీకర పద్మావతీ కుచాశ్లిష్ట భు
జాంతరుండు విభా నిరంతరుండు॥
సారయ శోజిత తారహార వదీర
నారదుండు గృపా విశారదుండు॥
నిజపదానత భక్త నివహదుర్భవం బంధ
మోచనుండు సరోజలోచనుండు॥
గాంచన రత్న మాయాంచిత భూషా వి
చక్షణుండి భరాజ రక్షణుండు॥
మహిత భువన త్రయాల సన్మంగళ॥
ప్రదాయకుండును నా ప్రాణ నాయకుండు॥
కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన॥
శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురు బోణీ॥
2. సీ॥ అల భామ కుచసీమ నలదిన శ్రీ చంద
నంబుదే నొప్పు వక్షంబుతోడ॥
వెనదాని పసమేని పసుపాని రాణించు
నీటు దుప్పటి వల్లె వాటు తోడ॥

నాబోటి కొనగోటిచే బాటెడు నాటు
 లమరిన చెక్కుటద్దముల తోడ
 నాధీర పదసార సాలక్త కలితమై
 కనుపట్టు ఫాల భాగంబు తోడ
 వన్నె గుల్మడు రాగ నీచిన్నై లేడ
 వన్న మాతనే యలగిరాకున్నవాడు
 కాంత శ్రీ వేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసునిదే గదే చిగురు బోణీ॥

3. సీ॥ పండు వెన్నెలలోని నిండారబూచిన
 ఎలమాలితోటలో నలరుమేటి
 పటికంపు మేటి కలరుటమైన చెంగల్వ కొలని
 చంగట మందమలయ పవన
 మొలయంగ లలితమౌ చలువరా రాతిన్నై
 నలువొంద గమ్మతావులు ఘటించు
 నరవిరి పాన్పుపైన దమి కొగిట జేర్చి
 చిలుక సామ్రాణివ జేరు కేళి
 కలను దనియించి వలపించి వలసినట్టి
 చెలువడెడబాయ నేనోర్వగలనటమ్మ
 కాంత శ్రీ వేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసునిదే గదే చిగురు బోణీ॥

4. సీ॥ కురులు చక్కగదువ్వి గొప్ప కొప్ప మరించి సొబ
 గైన విరిసరుల్ చుట్టు నమ్మ
 చొక్కమౌ గమ్మ కస్తూరిచే నీటుగా
 తిలకంబును దిబ్బిపై దిద్దునమ్మ
 కొమరైన చెక్కు టద్దములపై గొనగోట
 తీరుగా మకరికల్ దీర్చునమ్మ
 హరుమంజి ముత్తైంపు సరుల చిక్కెడలించి
 వలుద గుబ్బుల గంధమలదునమ్మ
 ఇటుల నను గారవించు ప్రాణేశుడకట
 రాకనున్నాడు నేడు నిరాకరించి!
 కాంత శ్రీ వేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసునిదే గదే చిగురు బోణీ॥

5. సీ॥ చెలువుని ముఖచంద్ర కళలు గాంచినగాని
 లలి మోహతమమెట్లు దొలగునమ్మ
 ప్రియుని కెమ్మోవి తేనియలు గ్రోలినగాని
 మారవిదాహమెట్లారు నమ్మ
 రమణుని వేడెద యురమ్ము గ్రుమ్మినగాని
 గుబ్బులపొగరెట్లు గుండునమ్మ
 పతి కరుణా రసామృతము జిల్వినగాని
 విరహతాపంబెట్లు విడియునమ్మ
 కొమ్మనే తాళలేనమ్మ యెమ్మొకాని!
 కిమ్ముగా నాదు విరహ భరమ్ము దెలిపి
 కాంత శ్రీ వేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురు బోణీ॥

6. సీ॥ వానివాతెరతేనెలాని సోలుటలే
 మిటారికి నేడు చేకూరెనొక్కా
 కళలూర వాని చెక్కిలి ముద్దుగొనుటలే జలజ
 పాణికి నేడు గలిగె నొక్కా
 గుబ్బచన్నులవాని గుమ్ముటలే రాజ
 వదనకు నేడు చేపడియె నొక్కా
 వానిపైకొని ఎంతవగలచే గూడుటే
 తెరవకు నేడు సిద్ధించె నొక్కా
 బాల యీ లీలనే జవరాలిపాల
 యేలు వాడయ్యెనో యిక జాలమేల
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసునిదే గదే చిగురు బోణీ॥

7. సీ॥ అతివరో దయవాడటంచు నెంచితిగాని
 యతి నిర్దయుడౌట మతినెఱుంగ
 ననుబాయకుండు నంచని నమ్మితిని గాని
 మోమైన జూచుట లేమినెఱుంగ
 ప్రియముతో నన్నాదిరించు నంచుండితి
 గాని నాపై గూర్చి మానుటెఱుంగ
 సరసులలో మేటి సరసుడంచని గోరి తిని
 గాని మూఢ చిత్తునిగనెఱుంగ
 నిట్టివానికి నా మానమెల్ల జూర
 పుచ్చి తెలియక నేమోసపోతినమ్మ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసునిదే గదే చిగురుబోణీ॥

8. సీ॥ మదిలోన నామీద మమత లేకున్న బ్ర
 స్తావంబుగానైన దలచరాదె
 యట నన్ను బాయకుండుటకిచ్చ లేకున్న
 రారాదెయొకసారి యూరకైన
 నాసక్తిమీర గన్నారజూచుటమాను
 కొన్న గ్రేకంట గన్గొనగరాదె
 అనురాగముచ్చటాడ నొల్లకయున్న
 బల్లెత్తి నాతోడ బల్కురాదె
 ఇట్టి నిర్దయ బూనుటకేమి యెగ్గు
 చేసితి నో కాని వానకే జెల్లునకట
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోజీ॥
9. సీ॥ మదినెంతయల్ల నాకొదవినదన మది బిటుల
 నోయని బయల్సేయవెరతు
 నాపైని యొకవేళ కోపంబుచే నున్న జనువు
 చేసుకో యిదే మనగవెరతు
 మృదు భావమనియెంచి మేలంబుగానైన బదరి
 వానికి మారుబల్కు వెరతు
 మనసురాను పచారమొనరించు నెడనేది
 వేళకేమోయని చాలవెరతు
 నిటుల నేనెంత తన చిత్తమెరిగి నడుచు
 కొన్న దయమాలి నన్నేలుకొనగడాయె
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసునిదేగదే చిగురుబోజీ॥

10. సీ॥ మదినింత నిర్దయ యగుదురు కొల్పినవాని
 నెదగోర దగదని యెంచుకొంటి।
 వలపుజెందనివాని చెలిమికాసయొనర్చు
 నేమి ఫలంబని యెంచుకొంటి।
 గన్నెత్తి చూడక నున్నట్టివానిపై
 నేటికీ మరులని యెంచుకొంటి।
 దోడి చేడలలోన నాది కలాయెగా
 నిదియే చాలునటంచు నెంచుకొంటి।
 నెన్నివిధముల నేనెంచుకొన్నవాని
 యెడ విరక్తిజనింపదే నేమి సేతు।
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన।
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

11. సీ॥ ముదియ తిలకంబు దిద్దుచో నాచెక్కు
 టద్దంబుజూచు నొయారితనము।
 మగువ నేకొరికిచ్చు (మ) ముడుపందుకొనువేళ
 నునుమోవి మొనపంట నొక్కువోయలు।
 యెలనాగ నేగంధమలదుచో నాచన్ను
 గుబ్బలపై వ్రాలు గబ్బివలపు।
 యింతినే మోడి వహించినప్పుడు నన్నుసర
 సతబలికించు జాణతనము।
 దలచుకొన్నను నామది తత్తరించు।
 నట్టి ప్రియుడెంత నిర్దయుండాయెనమ్మ।
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన।
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

12. సీ॥ కెంపు రాజిగి చెక్కడంపు నిద్దాకుంద
 నంపుబసిండి యందంపుదక్కు
 మేడలోపలరతి మీనాంకవిజయముల్
 వ్రాసిన మేల్పుందువా పటంబు
 క్రింద బచ్చలకోళ్లకీలు జాల్యాపట్టె
 మంచముపై మించు నంచగరుల
 పానుపునందు నొప్పైన సూర్యపుటంబు
 తలడగలాని చిత్తములు పల్ల
 వింప నేనును నా ప్రాణవిభుడు జోడు
 గూడియుండుట లెపుడు చేకూరునమ్మ
 కాంత శ్రీవేంటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

13. సీ॥ తెలివైన పన్నీట జలకమాడి సునేరి
 బస్మాహారంగు తాబందుగట్టి
 కళగుల్కు జిల్గు చెంగావి చీరధరించి
 రంగైన పై(ట)రిణీ రవిఎదొడగి
 తివిరి గోరోచనా తిలకంబుదిద్దు గుబ్బల
 పైని కుంకుమ పంకమలది
 జారుకొప్పున బూలసరులు నిండగజుట్టి
 నవ్యరత్న విభూషణములు దాల్చి
 వింతగా నిట్లు గైచేసి చెంతజేరు
 వేళ ననుగాంచి తమిమించి సోలునమ్మ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

14. సీ॥ చానవే పూదేనే సోనవే నీదయ నాన
 వేయి కలతకూన యనుచు
 నింతవేకంత చౌదంతివే మల్లెపూ
 బంతివే యేటికి వంతమునుచు
 కల్కివే మదను పూముల్కివే నాకోడ
 బల్కవే చిల్కలకొల్కియనుచు
 బ్రోదవే కన్నెత్తి చూడవే యీ మోడి
 వీడవే నేను నీ వాడననుచు
 మొల్లమగుప్రేమ వామది చల్లనేయు॥
 జెల్లబోయిట్ల నేనల్మజెందువేళ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

15. సీ॥ తళుకు చూపులవాని దిలకింపవలదట
 కలికి యీ కన్నులు గల ఫలంబు
 ఎలవానితో మేలమాడంగవలదట
 చెలియ యీ సరసోక్తిగల ఫలంబు
 యుబ్బి కౌంగిటవాని నొత్తంగవలదట
 నెలత యీ గుబ్బలు గలఫలంబు
 మేటిరతుల వానిమెప్పింపవలదట
 లలితాంగి యీ మేనుగల ఫలంబు
 సుదతిప్రియు బాసియున్న యీ సొబగులెల్ల
 నడవిగాసినవెన్నెలలౌ గదమ్మ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

16. సీ॥ సుదతిరో నిను ప్రాణపదముగా మదినెంతు నిది
 నిజంబనుమాట లేడసేనేమొ
 తానేనాపాలిటి దైవంబుగా నెంచి
 యుండుట మది దోచకుండేనేమొ
 తనువుగలన్నాళ్లు నినుబాయనని నా
 కొనంగివ బానదొలంగేనేమొ
 ఇంతినీవైన నీ మాటలెఱుకవరచి
 వరుసదమిరేచి నాపైని గరుణబూన్చి
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోజీ॥

17. సీ॥ పొత్తున నేకాని భుజియంపనొల్లని
 వానికి నేగానిదాననైతి
 మునిపంట మడుపొసంగినగాని యొల్లని
 వానికి నేగానిదాననైతి
 పైయెడపైగాని పవళింపనొల్లని
 వానికినేగానిదాననైతి
 నిండుకొంగిటగాని నిదురింపనొల్లని
 వానికినేగాని దాననైతి
 నిటుల దనకూర్చి గనచేసి కుటిలుడగుచు
 పంచనమొనర్చ నెట్లు సంపించుదాన
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోజీ॥

18. సీ॥ కొమ్మ నీయధర రామ్మతమ్మాన కున్నచో
 గమ్మవిల్తుని సెకల్గుమ్మరించు
 బాల నీ మృదువ చోలీలగాంచకనున్న
 గేళి శుకాళి విరాళిగొల్పు
 సుదతి నీకీల్జడ చుట్టిపట్టక నున్న గొదమ
 తుమ్మెద రొదల్మది గలంచు
 చెలియ నీయూర్పుమై బొలయక నున్న యీ
 చలువ తెమ్మెరథాక నిలువరాద
 టంచు నర్రోక్తులాడుచు ననగిపెనగి
 మనసుగరగించి దక్కించుకొనుగదమ్మ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

19. సీ॥ అలదానిముందు మాయలకు లోనాయెగా
 నా యింటి చాయరాడాయెనమ్మ
 నామగసాలల్లదేమి శోధించెనో
 కలనైన నాపేరు దలచడమ్మ
 తగులాటమైన యాతాటోటువగలాడి
 వలజిక్కి దానిల్లు వదలడమ్మ
 కాపురంబుల గుత్తకత్తెయై పాపజాతి
 గయాళిచలము సాధించెనమ్మ
 దాని నననేమిపని కొరగానిమోడి
 పూనియిటురాని పతి ననబోలుగాని
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

20. సీ॥ కదసి మోమున మోము గదియించి కదియించి
 పదరి పెన్నేరి కొప్పు పట్టిపట్టి
 గుత్తంపు కౌంగిట గుదియంచి కుదియించి కొదమ
 గుబ్బలు గోరజిదిమి చిదిమి
 నిద్దంపు చెక్కిళ్లు ముద్దాడి ముద్దాడి
 యధరసుధారసమాని యాని
 కళల యిక్కవలంటి కరగించి కరగించి నెమ్మి
 గళధ్వనులైరపి నెరపి
 జాణతనమొప్పు సమరతి సలిపి సలిపి
 యిచ్చనిచ్చలు ననుగూడిమెచ్చునమ్మ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

21. సీ॥ తుమ్మెదయెలగోలు గమ్మపుప్పొడి దుమా
 రమ్మరేపుచు హరోల్దొమ్మికెక్కు
 నమ్ముల మదకోకిలమ్ము సిద్ధిల్ముమ్మ
 రమ్మున గోలాహలమ్మొనర్చు
 హుమ్మని కెంపుమొగమ్ము తేజీనెక్కి
 కమ్మవిల్పాదుషా తమ్మిదాయ
 తెమ్మెరసరదార్లు నెమ్మితోను భయ పార్వ
 మ్ములగొలువ దేజమ్ము తోడ
 నమ్మనేజెల్ల విరహిజనమ్ము మీద
 గ్రమ్ముచును దాడివెట్టె పంతమ్ము మీర
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురు బోణీ॥

22. సీ॥ వలరాజు తురుపుకావాదిది నట్టిరా
 చిల్కతేజీనెక్కి చికిలిగేదగి
 తుపాకి డాకేల గీలించి పుప్పొడి
 మందు గట్టనజేసి మల్లెమొగ్గ
 గుండమరించి నెక్కింను కమ్మకన్నూరి
 రంజకమ్ము ఘటించి కెంజకెట్టు
 గన్నేరు విరినిప్పుగా జెక్కి తనపెన్ను
 రమ్మునకెత్తి థాంధమ్మటంచు
 మ్రోయ నాచన్నగవ నాటనేయసాగె
 జాలిగొని యింక నేతాళజాలనమ్మ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోజీ॥

23. సీ॥ మదన సౌందర్యక సదనమాసారస వదన
 గారింప నీ కదనయనుచు
 సోమభాసుర కళాస్తోమ మోమోటలే
 దామానకే చెవులేమ ననుచు
 పవన చాలిత పురోపవన మాయువిదపై పవ
 నా నదీన బెంపపున యనుచు
 శుకమయాస్యజిత కింశుక మశుకోక్తిసూరక
 మచ్చరించి పల్కకుమ యనుచు
 నెంతమీరన్న బూదూపులేయగాయ
 వీయరొదసేయ సాగిరీ విధమెఱింగి
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోజీ॥

24. సీ॥ నినుబాసి నేనొక్క నిముసమైనను దాళ
 జాలనీవేళ నన్నేలు కోర
 పతివిడనాడినసతి బ్రతుకేమని
 నాసాటిబోటులు నవ్వరటర
 చెలిమియొనర్చిన చెలినింత నగుబాటు
 సేయజూచిన దైవ సాయమటర
 తనువు నీ సొమ్ము నీదాన నాపైనింత
 చలమేల రార నాసామిలేర
 యనుచు నేవిన్నవించినయటుల వాని
 మనసుగరగెడునట్లుగా మనవిజేసి
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

25. సీ॥ రాచిల్కనంపితే రమణునియోష్ఠబింబము
 జెంది పిల్వ దామఱచునేమొ
 తేటినచ్చటికంపితే ప్రియుమోముదామర
 జేరి పిల్వ దామఱచునేమొ
 కేకినంపితే నాధుమై కాంతిఘనమని
 మఱులొంది పిల్వ దామఱచునేమొ
 యల చకోరికనంప నతని హాసజ్యోత్స్న
 దొరలిన బిల్వ దామఱచునేమొ
 యటులుగావున నామనోహరుని నన్ను
 గూర్చును ప్రకృతి కీవేమే కొనగడమ్మ
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

26. సీ॥ కరుణతో నాకస్మికముగ వాడిటవచ్చి
 సొలయుచు నాచెంతనిలిచినట్లు
 నిలిచి కొంకుచు నేమి పలుకనేరకయున్న
 బ్రేమ నేనయి పల్కరించినట్లు
 పల్కరించినయంత బాళితో నన్నూర
 డించి ముచ్చటల దేలించినట్లు
 తేలించి నా చింతదీర గౌగిట జేర్చి
 యెలమితో రతుల నన్నేలినట్లు
 యిటులమటుమాయ కలగాంచి యించువిల్లు
 పటుశరజ్వాలికలకు లోబడి తిమిగుల
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

27. సీ॥ వెలది నీతో విన్నవించినవేళా
 విశేషమో లేక నేచేయు పుణ్య
 ఫలములీడెరెనో తెలియంగరాదు
 నే నిన్న రాతిరి కలగన్నయట్లు
 నా విభుడిలు జేరె నా చింతలిక దీరె
 కోరికెల్ చేకూరె గూర్చిమీరె
 గరుణ జూలూర్యపు కవినేలు నా ప్రాణ
 లోలునితో సుఖలీలగూడి
 మెలగుభాగ్యంబుగంటి నిమ్మెయిని మీద
 నెన్నటికి నైన దయలేకనెడసెనేని
 కాంత శ్రీవేంకటాద్రి నిశాంతుడైన
 శ్రీనివాసుని దేగదే చిగురుబోణీ॥

आमुखम्

वाग्देवतायाः प्रसादेन हि लोकानां व्यवहारः सुप्रतिष्ठितोऽस्ति । विश्वप्रतिष्ठाहेतुर्भगवती सा किल भारती शास्त्ररूपेण, काव्यरूपेण चात्मानं दर्शयन्ती, निखिलस्य वाङ्मयस्य द्वैरूप्यमतनुत शास्त्रं काव्यमिति । तत्र प्रभुरिव शासनशीलं शास्त्रं न सर्वेषां प्रेमभूमिः भवति । तदभिधानक्रमं कठोरं मन्यन्ते । हृदयस्यानन्दं कर्तव्येषूत्साहश्च मानवानां सन्दधत् काव्यं कं वा न प्रलोभयति । मधुनोऽपि सुधायाः अपि काव्यस्य माधुर्यं गरिष्ठं मन्यन्ते । वेदोपवेदसारसम्बद्धं सकलकलानां एकमायतनं भवति काव्यम् ।

उदारमाशयं मञ्जुलपदसन्निवेशैः प्रतिपादयतां कवीनां सूक्तिषु बलवाननुरागः सर्वेषामपि जनानां जागर्ति यत्र भाषायाः सुषमा सुलभैवास्ते । सुकुमारमतीनां विलासिनां काव्यं हृदयग्राहि भवति । अधीतशास्त्रणामपि काव्यमेव विनोदहेतुः । दुखितानां दुःखमपनुदति, श्रमार्तानां विश्रान्तिं परिकल्पयति । शूराणां उत्साहं परिवर्धयति । विश्वजनीनं हि काव्यस्य प्रयोजनम् । कविदोग्धभिः अन्वहं दह्यमाना सा किल सूक्तिधेनुः प्रजानां सर्वाङ्गीणसुखसंवर्धकममृतं दुग्धे । अतः कविवचनानि सरस्वतीहृदयारविन्दमकरन्दबिन्दुसन्दोह सुन्दराणीति प्रथन्तेतराम् ।

काव्याभ्यासे हि प्रथमं स्वानुरक्तस्य हृदयनैर्मल्यमापाद्य पश्चात् पुरुषार्थोपाये प्रवृत्तिमातनोति । आज्ञया यदशक्यमभूत् तदेव प्रेम्णः सुकरमजायत । यो धर्मः शास्त्रेण हृदयं नास्पृशत् स एव काव्येन हृदयग्राहि संवृत्तम् । काव्यं हि शास्त्रवत् न परिनिष्ठतेन प्रकारेण हितमनुशास्ति, किन्तु देशभेदेन कालभेदेन च जनानां प्रीतिमुपलक्ष्य विपरिणमति । यदभिधानं जनानां हृदयग्राहि भवेत् तदेव कविना स्वीक्रियते । जनानां अनुरञ्जनं अवेक्षते कविः समन्ततः ।

तदिदानीं कृष्णावधूतपण्डितेन विरचितं काव्यनवनीतं स्वतन्त्रग्रन्थं प्रथमतया प्रकाशं नीयते । ग्रन्थस्यास्य एकैव पत्रमातृका आर. 5723 समुपलब्धा । सापि पूर्णा । परन्तु आदिमं पत्रत्रितयं प्रच्युतम् । तेन मङ्गलाचरणादिकं नष्टम् । तत्र पदार्थ निरूपणं, प्रमानिरूपणं, प्रक्रिया निरूपणं, काव्यदोषनिरूपणं, फलनिरूपणमिति गोलकपञ्चकं निरूप्यते । अतीव रमणीयतया वर्तते । अतः “काव्यनवनीतं” काव्यरसास्वादवतां विदुषां परोपकाराय भविष्यतीति मन्ये ।

इत्थम्

श. ललिता

संस्कृत पण्डित्

॥ काव्यनवनीतम् ॥

॥ प्रथमगोलकम् ॥

अत्रादौ त्रीणि पत्राणि न दृश्यन्ते ।

.....तीयोत्तर गुणनाशयौ । चतुर्थक्षणवृत्ति ध्वंसप्रतियोगित्वं क्षणिकत्वं ।
स्वाभावसामानाधिकरण्यमव्याप्यवृत्तित्वम् । संयोगोऽप्यन्याव्याप्यवृत्तिः । श्रोत्रस्थशब्द उद्भूतः ।
गन्धादयस्त्विन्द्रिय वृत्तयोऽनुद्भूताः सर्व द्रव्यवृत्तयः सामान्यगुणास्तदन्ये विशेषगुणाः । ज्ञानेच्छा
कृतिसुखदुःखद्वेषसंस्कारशब्दसंयोगेषु कर्माङ्गीकारादेकदेशे उत्पत्तावपि तद्देशत्यागपूर्वक-
मन्यदेशगतेरानुभविकत्वा- दव्याप्य वृत्तित्वम् ।

उपरञ्जनेन जातिमात्राश्रयः कर्म । तत्पञ्चविधम् । व्यापारो विधिवेगो निषेधश्चलनमिति ।
व्यापार : शब्दे शक्तिर्लक्षणा व्यञ्जना चेतित्रिविधः । वेगः पृथिवी जलतेजो वायुवासना
आत्ममनस्सु । विधिनिषेधौ जीवमात्रवृत्ती । चलनं कालादिव्योमवर्जितेषु द्रव्येषु ज्ञानेच्छा
कृतिसुखदुःखद्वेषसंस्कारशब्दसंयोगेषु च । शब्दस्नेहज्ञानेच्छाकृतिद्वेषसंस्कारव्यापार विधि
निषेधेन्द्रियाणिब्रीडादि मनोविकाराश्च सविषयकाः ।

सामान्यं द्विविधम् । जातिरूपाधिश्चेति । उभयमपि द्विविधम् । आश्रयस्य नित्यत्वे नित्यम् ।
यथा जीवत्वम् । आश्रयानित्यत्वेत्वनित्यम्, घटत्वादि । आकृत्यपरपर्याया जातिरिति
वैयाकरणाः । रुद्धिग्रहे प्रकारतया भासमानो धर्मो जातिः अनुगता । योगग्रहे प्रकारतया भास
मानो धर्मो उपाधिः प्रमेयत्वादिः अननुगतः । एकस्यैकेन वृत्तिनियामक सम्बन्धेनानेकवृत्तित्व-
मनुगतत्वम् । पुनर्द्विविधम् । व्याप्याव्यापकश्च । अल्पदेशवृत्ति व्याप्यम् । अधिकदेशवृत्ति
व्यापकम् । जातिबाधकं साङ्ख्यं व्यक्त्यैक्यमनवस्था च ।

अभावः पञ्चविधः प्रागभावो ध्वंसो नित्यात्यन्ताभावोऽनित्यान्ताभावो भेदश्चेति । कार्योत्पत्तेः
पूर्वमुपादाने स्थितः प्रागभावः । उत्पत्त्यनन्तरं कपालादौ स्थितः ध्वंसः । अप्रामाणिक
प्रतियोगिकोऽभावो नित्यात्यन्ताभावः । शशविषाणाद्यभावः । प्रामाणिक प्रतियोगिकोऽत्यन्ता
- भावस्त्वनित्यः घटाभावः । उभयमनुगतं । तादात्म्याभावो भेदः । यथा घटः पटो नेति ।
नित्याभाव भेदौ केवलान्वयिनौ ॥

इति

श्रीकृष्णावधूत पण्डित कृतौ

काव्यनवनीते पदार्थ

निरूपणं नाम प्रथमगोलकम् ॥

अथद्वितीयगोलकम्

कार्यनियत पूर्ववृत्तिकारणम् । तद् द्विविधम् । उपादानमपादानश्चेति । परिणाम्युपादानम् । तद्भिन्नं कर्त्रादि निमित्तम् । द्रव्यमेवोभयम् । अन्यन्निमित्तमेव । निमित्तकारणं द्विविधम् । नाशनिमित्तमनाशनिमित्तं चेति । कार्योत्पादकं कार्यनाशप्रयोजकनाशप्रतियोगि आद्यम् । यथा तन्तु संयोगः पटस्य । तुरीवेमादि द्वितीयम् । रुद्रभट्टादयस्तु कार्यगुणम्प्रति उपदानगतगुणोऽपि परिणामकारणमेवेति वदन्ति । साधकतमं करणम् । क्वचिद् व्यापारः क्वचिन्न-कारणभासोऽन्यथासिद्धः ।

ज्ञानं द्विविधम् । स्मृतिरनुभवश्चेति । संस्कारजन्यं ज्ञानं स्मृतिः । तद्भिन्नं ज्ञानमनुभवः । अनुभव जन्या भावना । उभयमपि द्विविधम् । प्रमाभ्रमश्चेति । यथार्थावगाहिनी प्रमा । विशेष्यावृत्ति प्रकारकज्ञानं भ्रमः । भ्रमो द्विविधः विपर्ययस्संशयश्चेति । विपर्ययोऽन्यथा निश्चयः । एकस्मिन् विरुद्धानेकप्रकारकज्ञानं संशयः । विरोधः सामानाधिकरण्यम् । भावाभावयोरेव विरोध इति न नियमः । प्रमाजन्या स्मृतिः यथार्थस्मृतिः । द्विविध भ्रमजन्या स्मृतिरयथार्था । यथार्थानुभवः प्रत्यक्षादि भेदेन द्वादशविधः । प्रमाकरणं प्रमाणम् । भ्रमकरणमप्रमाणम् । प्रमाणानि द्वादश प्रत्यक्षानुमानोपमान शब्दाचारात्मतुष्टिअर्थापत्तिअनुपलब्धि सम्भवैतिहा परिशेषतर्का इति । तत्र प्रत्यक्षज्ञानकरणं प्रत्यक्षम् । तच्चेन्द्रियम् । सन्निकर्ष अनेकविधः । द्रव्यप्रत्यक्षे संयोगः सन्निकर्षः । द्रव्यगतगुणप्रत्यक्षे संयुक्तोपरञ्जनम् । समवायस्थाने उपरञ्जनमाधाय सर्वं न्यायमतवद्बोध्यम् । अनुमितिकरणमनुमानम् । पर्वतो वह्निमान् धूमादित्यत्र प्रथमतः पर्वते धूम प्रत्यक्षं ततो व्याप्ति स्मरणम् पश्चादनुमितेरानुभाविकत्वात्पक्षधर्मता ज्ञानं करणम् । व्याप्तिस्मरणम् व्यापारः । अनुमितिः फलम् । प्राञ्चस्तु व्याप्तिज्ञानं करणं परामर्शः व्यापार इति वदन्ति । अन्यत्सर्वं हेत्वाभासास्तर्कच्छल जातिनिग्रहस्थानानि च न्यायमतवत् ।

अतिदेशवाक्यार्थस्मरणजन्यं शक्तिज्ञानमुपमितिः । तत्करणमुपमानं सादृश्यज्ञानम् । अन्यन्न्यायमतवत् ।

आप्तवाक्यं प्रमाणशब्दः करणम् । पदार्थोपस्थितिर्व्यापारः । शाब्दबोधः फलम् । प्रथमान्तार्थमुख्य विशेष्यकः क्रियामुख्यविशेष्यकश्च बोधः । यत्र क्रिया उपमानोपमेययोः साधारणधर्मतया निर्दिश्यते तत्र प्रथमान्तार्थो विशेष्यम् । मुखं चन्द्र इव भासते इत्यादौ चन्द्रनिरूपित सादृश्यप्रयोजकभासनवन्मुखमिति । लिम्पतीवतमोज्ञानीत्यादौ तमः कर्तृकाङ्गकर्मकलेपनमिति । अन्यथा अनुक्त वस्तूत्प्रेक्षा लोपः । शब्देनार्थबोधे व्यापार भूतः

शब्दवृत्तिस्त्रिविधा । अभिधा लक्षणा व्यञ्जना चेति । अभिधा त्रिविधा । योगोरूढि
 योगरूढिरिति । पदमपि त्रिविधम् । यौगिकं रूढं योगरूढमिति । अर्थोप्येवमेव त्रिविधः ।
 शक्य सम्बन्धि बोधक व्यापारो लक्षणा । सां दशधा । गौणीनिरूढलक्षणा । शुद्धनिरूढलक्षणा ।
 जहल्लक्षणा, अजहल्लक्षणा, जहदजहल्लक्षणा । गौणी सारोपलक्षणा । शुद्धसारोपलक्षणा ।
 विषयि साध्य वसायिलक्षणा । विषय साध्यवसायलक्षणा । लक्षित लक्षणा चेति ।

“प्रवीणेयं मनो हन्तुं मोहिनी पुण्यधन्वनः” ।

प्रवीणेत्यत्राद्या पुष्पपदे द्वितीया ।

“साक्षीमुकुन्दकेलीनां यमुनायामयं व्रजः” ।

यमुना पदे तृतीया ।

“वीक्ष्यानुद्रवतःकुन्ताः द्रवन्तिच्छत्रिणो रणात्” ।

कुन्तपदे अजहल्लक्षणा ।

“त्वदपाङ्गतरङ्गेभ्यो यममन्यै तृणायनं ।

तस्या एव त्वया सोऽहं प्रदत्तः करवाणि किम्” ॥

तरङ्गेभ्य इति कर्मणि पञ्चमी । ल्यपोलोपः आश्रित्य ।

‘मन्यकर्मण्यनादरे’

तृणायेति चतुर्थी । अत्र यत्तच्छब्दयोर्जहदजहल्लक्षणा ।

“मुखेन्दुर्नयनानन्दस्तन्वङ्गितव राजते” ।

मुखे गौणी सारोपा । नयने शुद्ध सारोपा ।

“इन्दीवरदलाच्चित्रं निस्मरन्ति सिताश्वराः” ।

इन्दीवरपदे उपमानसाध्यवसाय लक्षणा ।

“कचभारात्कुचभारः, कुचभाराद्धीतिमेति कचभारः

कच कुच भाराजघनं, कोऽयं चन्द्रानने चमत्कारः” ॥

कचादि पदेषूपमेयसाध्यवसाया । पर्यायपदवाच्यर्थे लक्षितलक्षणा ।

“गोपीभिर्नयनं देहीत्यर्थितोपाहसद्धरिः ।

दास्य चेद्यातसदनमत्रायातां शुकं यदि” ॥

अत्रनयनपदस्य नेत्रपदद्वारा मन्थनदामवस्त्रयोर्लक्षणा । विवक्षित शाब्दबोधानुपपत्तिर्लक्षणा ।

बीजमूलक्षणाप्रयोजन बोधस्तु व्यञ्जनया । उक्तं च मकरन्दे ।

“प्रयोजना विशिष्टस्य लक्षणैव न युज्यते ।

लक्ष्याभिधेयाभ्यामन्यद्यतो वाच्यं प्रयोजनम् ।

तस्माल्लक्ष्यधियः पश्चात् व्यञ्जनै वात्र कारणम् ”

वाच्यलक्ष्यभिन्नार्थबोधको व्यापारो व्यञ्जना । वाक्यार्थोपस्कारः प्रयोजनम् ।

सा त्रिविधा । शब्दशक्तिमूला अर्थशक्तिमूला तदुभयशक्तिमूलाचेति । श्लेषे शब्दशक्तिमूला । यथा

“सामेदसुमनोजातजुष्टोजयतिमाधवः” ।

अत्र नान्दी पद्ये प्रकृते कृष्णपक्षे शक्तिः । अप्रकृत वसन्तपथे व्यञ्जनेति प्राञ्चः । एकदोच्चारितस्य व्यञ्जनां विना वृत्तिद्वयस्यानङ्गीकारात् । गङ्गायां मीन घोषावित्यादेः पूर्वैरुक्तत्वेनाप्रामाणिकत्वात् । नव्यास्तु उभयत्र शक्तिः । शक्तिग्रहे कोशादिस्सहकारी । उपमाद्यलङ्कार वस्तुध्वनौ तु व्यञ्जनेत्याहुः ।

“प्रातश्चेन्नाथ को दोषः श्रान्तोऽसि स्वपि ही क्षणम्” । इत्याद्यश्लेषेऽर्थशक्तिमूला । नात्रानुमानशङ्का । एककार्येण परम्परया अनेककारणप्रतीतेरनुमानमार्गविरुद्धत्वात् । श्लिष्टाश्लिष्टपदैः प्रकृताप्रकृतयोस्साम्यादि प्रतीतौ शब्दार्थोभयशक्तिमूला ।

मल्लीलाभोपेतः कमलोपेतोरसाल सहितश्च ।

कुवलमञ्जुरशोकोल्लासोमे हृदय तापकोऽयमसौ ॥

श्लिष्टपादानां विवक्षितार्थ बोधेऽपि संयोगदयःसहकारिणः । एतद्विस्तारस्तु मत्कृतौद्दालकीयालङ्कार सूत्रभाष्ये द्रष्टव्यः । अर्थः त्रिविधः । शक्योलक्ष्योव्यङ्ग्यश्चेति । वक्तृतात्पर्यार्थोऽपि व्यङ्ग्यार्थ एव । त्रिविधोऽप्यर्थो व्यञ्जको भवति । तत्र ।

“वक्तृबोद्धव्यकाकूनां वाक्यवाच्यान्य सन्निधेः ।

प्रस्तावदेशकालादेः विशेषास्सहकारिणः ॥

अस्तङ्गतोऽद्य सविता पथिक क्वप्रयास्यसि” ॥

अत्र वक्तृणां कुलटात्वं विशेषज्ञानात् सुरताभिलाषः प्रतीयते । एतद्विस्तारोऽपि मत्कृतेऽलङ्कार सूत्रभाष्ये द्रष्टव्यः । अभिधालक्षणे पदे व्यञ्जना तु पदवाक्ययोः ॥

शिष्टाचार ज्ञानं फलनिर्धारणे करणम् । मनः प्रवृत्तिः धर्मनिर्धारणे करणम् । अन्यथानुपपत्त्या कारण कल्पनमर्थपत्तिः । सा च दृश्यवस्तु व्यवस्थायां कारणम् । अनुपलब्धिर्भावज्ञाने कारणम् । सम्भवो वस्तु सम्भावना । साचास्तित्वज्ञाने कारणम् । प्रसक्तस्य प्रतिषेधेऽविशिष्टे बुद्धिः परिशेषः । स चापूर्ववस्तु साधने कारणम् । अनिश्चितवक्तृकः पारम्पर्य-प्रवाद ऐतिह्यम् । तच्च कार्यसाधनोद्योगापरित्याग ज्ञाने कारणम् । शिष्टाचाराद्यष्टानां निर्व्यापारत्वं ।

इति

श्रीकृष्णावधूत पण्डितकृतौ काव्यनवनीते
प्रमा निरूपणं नाम द्वितीय गोलकम् ॥

अथतृतीयगोलकम्

कवि समयानुबद्धौ शब्दार्थौ । काव्यम् । काव्यस्य शब्दार्थौ शरीरम् । कविसमयो जातिः । व्यङ्ग्यं जीवितम् । नायक आश्रयो गुणदोषवृत्तिरीतिप्रवृत्तिपाकशय्यालङ्कारालोकवत् । शब्दार्थौ निरूपितौ । कविसमयः चतुर्विधः । सतोप्यनिबन्धनम् , असतोऽपि निबन्धनम् , नियमेन निबन्धनं विकल्पेन निबन्धनमिति, क्रमाद्यथा मार्गेचन्द्रिकादि कीर्तौ शुभ्रत्वादि मलये चन्दनादिचन्द्रे शशो मृगो वेत्यादि । व्यङ्ग्यं नाम व्यञ्जनावृत्त्या गम्योऽर्थः । सद्विविधः विवक्षितान्य परवाच्यः अविवक्षितवाच्यश्चेति । आद्योऽभिधामूलकः । सद्विविधः । संलक्ष्यक्रम व्यङ्ग्योऽसंलक्ष्यक्रमव्यङ्ग्यश्चेति । व्यञ्जकैः व्यङ्ग्योपति क्रमानुसरणे संलक्ष्यक्रम व्यङ्ग्यः ।

सद्विविधः । शब्दशक्तिमूलकोऽर्थशक्तिमूलकः तदुभय- शक्तिमूलकश्चेति । शब्दशक्तिमूलकं व्यङ्ग्यत्वं श्लेषएव क्वचिदलङ्कारस्य व्यङ्ग्यत्वं क्वचिद्वस्तुनः । उभयमपि पदवाक्य गतत्वेन द्विविधम् । अर्थशक्तिमूलकं संलक्ष्यक्रमव्यङ्ग्यस्तु चतुर्विधः । वस्तुना वस्तुनः वस्तुनालङ्कारस्य अलङ्कारेणालङ्कारस्य अलङ्कारेण वस्तुनश्चेति । वाच्यार्थं विवक्षाया अभावे अविवक्षितवाच्यो लक्षणा मूलकः । सद्विविधः । अत्यन्ततिरस्कृतवाच्यः । अर्थान्तरसंक्रमितवाच्य इति । उभयमपि पदे वाक्ये च । असंलक्ष्यक्रमव्यङ्ग्योऽष्टविधः । रसरसाभास भावभावाभास भावशान्ति भावेदय भावसन्धि भावशबलचाभेदात् । विभावादि क्रममनपेक्ष्यरसादेराशुतरबोधादसंलक्ष्यक्रम व्यङ्ग्यत्वम् ।

त्रिवर्गी नायकः । स चतुर्विधम् । धीरोदात्तो धीरशान्तो धीरोद्धतो धीरललित इति । स एव शृङ्गारनायकः चतुर्विधः । अनुकूलदक्षिण धृष्टशठ भेदात् । नायिका त्रिविधा । स्वीया परकीया सामान्या चेति । परकीया सामान्ययोः रसाभास एव । सपञ्चजविधः । यूनो रन्यतरमात्ररतिः योषितो विजातीयेष्वनेकेषु पुरुषेषु वा, पुंसोऽनेक योषित्सु, रतिवैषम्यश्चेति । नव्यास्तु कन्यायाः क्षत्रियत्वमेव परकीयात्वं नास्ति अन्यथा रत्नावल्लयदेरसाभासतेति वदन्ति ।

जीवितमाश्रिता उत्कर्षहेतवो गुणाः । ते च ओजोमाधुर्यादयः त्रयोविंशतिः । रसव्यञ्जको नेतृव्यापारो वृत्तिः । सा च कैशिकी आरभटी सात्वती भारती मध्यम कैशिकी मध्यमा आरभटी चेति षड्विधा । गुणालिङ्गित षट्घटनारीतिः । सापि वैदर्भी लाटी गौडी पाञ्जालीति

चतुर्विधा । पौरस्त्या मागधी दाक्षिणात्या आवन्त्येति प्रवृत्तयः चतस्रः । अर्थगम्भीरिमा पाकः
स च द्राक्षानारिकेलाद्यनेकविधः ॥ पदविनिमयानर्हत्वं शय्या । शब्दार्थयोश्शोभाभाधाय
व्यङ्ग्यमुपस्करोत्यात्मानं देहस्थाहारादिरिवालङ्कारः । सद्विविधः । शब्दालंकारोऽर्थालङ्कारश्चेति ।
उभयेऽप्यनेकविधाः ।

अत्रोक्तानां भेदनिरूपणं मत्कृतेऽलङ्कारसूत्रभाष्ये चमत्कार चामीकरे च द्रष्टव्यम् ॥

इति

श्रीकृष्णावधूत पण्डित कृते

काव्यनवनीते प्रक्रियानिरूपणं नाम

तृतीय गोलकम्

अथचतुर्थगोलकम्

काव्यापकर्षहेतु दोषः । अपकर्षो नाम सहृदयानानन्दः । “एकोऽपि दोषो यद्यस्ति काव्य सम्पन्न शोभते । सौन्दर्यशील सम्पन्ना स्वित्रिणी तरुणी यथा ” ॥

इत्युक्तेः । सत्रिविधः शब्ददोषोऽर्थदोषो रसदोषश्चेति । श्रुतिकटुत्वं भ्रष्टसंस्कारत्वं अप्रयुक्तत्वमसमर्थत्वं निहतार्थत्वं निरर्थकत्वं सन्दिग्धत्वमवाचकत्वमश्लीलत्वं ग्राम्यत्वमप्रतीतत्वं गूढार्थत्वं नेयार्थत्वम् क्लिष्टत्वमविधेयत्वमप्रयोजकत्वं विरुद्धमतिकृत्वं-
-च्युतसंस्कारत्वं चेत्यष्टादश पददोषाः । शब्दभ्रष्टं प्रयोगभ्रष्टम् वृत्तभ्रष्टं उपमाभ्रष्टं यतिभ्रष्टम् छन्दोभ्रष्टमसंशुलम् अनुक्तवाच्यत्व समाप्तपुनरात्तं सङ्कीर्णमपूर्णमविधेयम् वाक्यगर्भित-
मर्थान्तरस्थैकपदम् विसन्धि कुसन्धि कटुसन्धि अश्लीलसन्धि पुनरुक्तमशरीरमधिकपदम् प्रसिद्धि विधुरं अपसमासम् अपदम् अमतविसर्गम् भग्नप्रक्रमं गर्हितम् अभवन्मतयोगम् अरीति अमतपरार्थम् ग्राम्यं पतत्प्रकर्षमिति दुष्टवाक्यानि त्रयस्त्रिंशत् ।

अपुष्टः कष्टः अमार्गः व्याधातः अमतः अप्रयुक्तः अलङ्काराभासः पुनरुक्तः अधिकोपमः हीनोपमः असदुपमः असमोपमः अपार्थः दुष्क्रमः ग्राम्यः सन्दिग्धः नियमच्युतः साकाङ्क्षः परुषः अश्लीलः अनिरूप्यः व्यर्थः भिन्नः अतिमात्रः निर्हेतुः अनवीकृतः सहचरच्युतः विरुद्ध इत्यष्टाविंशति दुष्टार्थाः ।

रसस्थायि सञ्चारिणां शब्दवाच्यत्वं विभावानुभावयोः कष्टाद्व्यक्तिः प्रतिकूल विभावज्ञानं पुनःपुनः दीप्तिः अकाण्ड प्रथनम् रसच्छेदः अङ्गविस्तारः अङ्गिनोऽननु सन्धानविरुद्धरसानामङ्गाङ्गि भावेन देशकाल सामानाधिकरण्यं प्रकृति विपर्ययः अनङ्गाभिधानम् चेति रस दोषाः पञ्चदश एतेषां लक्षणोदाहरणानि मत्कृतेषां काव्यमन्दारमकरन्दे अलङ्कारसूत्रभाष्ये च स्पष्टानि ।

दुस्सहोमतसरो वह्निर्यं पुरो भागिनं श्रितः ।

प्रकाशयति तस्मै स्वम् गुणं द्रागाश्रया शताम् ॥

इति

श्रीकृष्णावधूत पण्डित विरचिते काव्य -

नवनीते काव्यदोष निरूपणं

नाम चतुर्थगोलकम्

अथपञ्चमगोलकम्

काव्यं द्विविधम् । महाकाव्यमुपकाव्यमिति । नगरार्णवादि वर्णने आद्यम् । प्रकृतमात्रवर्णने द्वितीयम् । पुनस्त्रिविधम् । ध्वनिगुणीभूतव्यङ्ग्यम् चित्रमिति । ध्वन्यादि निरूपणं मत्कृते काव्यलक्षणसङ्ग्रहे बोध्यम् । पुनस्त्रिविधम् । उत्तममध्यमाधमभेदात् । रसस्याभिमुखत्वे उत्तमम् । परमुखत्वे मध्यमम् । विमुखत्वे अधमम् । गद्यपद्योभयमयत्वात्पुन स्त्रिविधम् । पुनर्द्विविधम् दृश्यं ग्राव्यञ्चेति । तद्दृश्यं द्विविधम् रूपकमुपरूपकञ्चेति । रूपकाणिदश । नाटकं प्रकरणम् भाणः प्रहसनम् डिमः व्यायोगः समवाकारः वीधी अङ्कः ईह्यमृगश्चेति उपरूपाण्यष्टौ । नाटिका प्रकरणी भाणी डोम्बी श्रीगदित प्रस्थान रासके ह्यमृगी भेदात् । ईह्यमृगी लंक्ष्यम् मत्कृत मधुकर चरितं नाम गर्भरूपकम् द्रष्टव्यम् । रूपकभेदकाः रसेति वृत्तनेतारः । एतल्लक्षणोदाहरणानि मत्कृते चमत्कार चामीकरे स्फुटानि । श्राव्यन्तु सर्गकाव्यचम्पवादि । असत्काव्यं त्याज्यम् । असत्त्वं च कर्तुं नेतृ प्रयोगहीनत्वेभ्यः । सत्काव्यं ग्राह्यम् । सत्त्वं च साधुभिः कर्तुं नेतृप्रयोगैः ।

काव्यं शुभयशोऽर्थम्यः कान्तावदुपदेशकृत् ।

कर्तुं नेतृ प्रतिष्ठायै परानन्दाय मुक्तये ॥

काव्यालङ्कार सारस्य सूत्रकारानुसारिणा ।

कृतं कृष्णावधूतेन दिङ्मात्रस्य प्रदर्शनम् ॥

इति

श्रीकृष्णावधूत पण्डित विरचिते

काव्यनवनीते फलनिरूपणं नाम

पञ्चमं गोलकम्

समाप्तश्चायम् ग्रन्थः ॥

الہی بر نور لب تقرنقر کہ اول ہمہ انوار است ظاہر شدہ است و از
 اطلاق نور الانوار کہ نور حق است۔ بے صورت نور انسانی یقین
 گرفتہ پس اول تعین نور الانوار است بحدی اللہ نور من یشاء و
 ہدایت میدہد اللہ سبحانہ تعالیٰ بنور خویش سوئے معرفت خویش ہر
 کسی را کہ میخواہد و میزند برائے ادراک کردن۔ مردمان کہ
 طالبان اویند این مثال را و اللہ سبحانہ و تعالیٰ ہر شی از اسرار
 خفیات علم داناست حضرت کریم سازگار بفضلہ و کرم خویش بر ضمیر
 عقیدت پذیرای نور عین! نور اسرار و سر نور این انوار منکشف و
 متجلی میفرماید بمہ و کمال کرم واللہ الہادی الی سبیل الرشاد۔

مرتبہ

از ڈاکٹر زیب النساء

ایم۔ اے (اردو)، بی ایڈ۔ ایم۔ اے (ہسٹری)، پی۔ پی۔
 ایچ۔ ڈی، گورنمنٹ اور ٹیمل میا نو سکریٹ لاہوری چی۔ ۵

است مادۂ زیت روح انسانی اوست چنانچہ شجر جامع شاخ و
 شگوفہ و گل و ثمر است بچیان روح محمدی صلی اللہ علیہ وسلم جامع
 ارواح علوی و سفلی و انوار سماوی و ارضی کہ اصل ہمہ اوست و
 جملہ فروغ اویند و برکت او ابدی بود کہ ظہورش نہایت ندادند و این
 شجر نہ شرقی و نہ غربی است یعنی نہ از عالم حق است و نہ از عالم خلق
 بلکہ از عالم امر است و این روح محمدی را روح الروح و روح
 قدسی خوانند اجان من! یکا دزیتھا ولوم تمسہ نار یعنی قریبت کہ
 زیت آن شجر عبارت از روح انسانی است در قابلیت قلب
 انسانی کامل روشنائی گیرد و اگر چہ رسیدہ باشد بوے آتش ہیچ
 واسطہ از ملک رسل و زبرا کہ آں روح انسانی عین روح محمدی
 است صلی اللہ علیہ وسلم کہ بہ سبب تعلق گرفتن وے بہ بدن جسمانی
 روح انسانی نام یافتہ پس آن زیت روح انسانی یا حضرت الہی
 بمشابہ قریب دارد کہ بے واسطہ جزع دیگر از انوار الہی فیض
 گرفتہ بلباس قلب انسان کامل ظہور یافتہ از نور علی نور گردد کہ نور

جزئیات و حواس پیدا آید و آن زجاء نفسانی لذات صفا و لطافت
 ہچو گوہر یست درخشندہ و کوکب سیارہ اگرچہ جسم محسوس است چوں
 روشنائی دارد کہ نور وے از فوق سماءات بر زمین طرح شود و
 روح نفسانی کہ د خانے بخاریست نیز اگرچہ از جنس بدن
 عنصریست اماں چناں صفاء لطافت دارد کہ پرتو روح اخذ کردہ
 در اجزائے سایر بدن طرح می نماید و آنرا روح نفسانی را روح
 شہوت روح خیالی میگویند برخوردار من! قلب انسانی بجائے
 مصاحبت کہ ہچو چراغ قندیل در بدن روشن شد مدبر و متصرف
 بدن گشتہ است و آن قلب را روح قوت روح عقل میخوانند حان
 من! روح انسانی بمشابہ زیت قندیل است کہ روشنائی چراغ
 قندیل بزیت است ہچنان روشنائی مصباح قلب بزیت تعلق
 گرفتن روح انسان است و آن را روح انسانی روح فکر و روح
 ایمانی میخوانند۔

برخوردار من! روح محمد صلی اللہ علیہ وسلم شجرہ مبارکہ کہ زیتون

الأمثال و میزند خدا تعالی مثله را یعنی معقولات در خصوصیات بیان
 میکند للناس برائے مردم تا زور در یابند و مقصود سخن برایشان هویدا
 میگردد و الله بکل شیء علیم و خدا تعالی بہمہ چیز ہا از دقائق
 معقولات و خصوصیات و حقائق، تجلیات حقیات علیہم دانا است نور
 العین من! اشارت این آیہ کریمہ کہ بر مراتب ظہور آں مشیر
 یست بیان نمودہ می آید معلوم فرمایند روح حیوانی کہ از دل
 صنوبری بیت بجائے مشکوٰۃ است چنانچہ مشکوٰۃ طاقتے است در
 دیوار خانہ کہ روئے قندیل می آویزند بچنان دل منفع صنوبری کہ
 جنس بدن عنصریست محل ظہور پر توئے روحت کہ قوۃ حس و حرکت
 بدن از دست این حبہ آن را روح حساس و روح بدنی میگویند
 چنانچہ روح حیوانی بجائے مشکوٰۃ شدہ روح نفسانی بمشابہ
 زجاجۃ است چنانچہ قندیل زجاجہ از قلیلہ چراغ نور گرفته اطراف
 خانہ را منور میسازد بچنان روح نفسانی نور فیض روح اخذ کردہ
 اطراف اعضاء و جوارح بدنی را منور میکند قوت ادراک

لا شرقية نہ در جانب شرق است از ما سورہ کنگرہ دود یا رچین و
 خطا ولا غربية ونہ در طرف غرب از آں چوں طنجہ و طرطوس
 ولایت فرداں بلکہ نسبت اراضی و جبال و ولایت شامست یا نہ
 آنکہ پیوستہ در آفتاب تا عرق گردنہ مدام در سایہ تا میوہ او خم
 بماند بلکہ از غایت تاب آفتاب بہر مند است و ہم از حمایت
 و قابہ سایہ محفوظ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ و برکاتہ فرمود کہ اصل این
 شجر از بہشت دنیا آورده اند پس اشجار این عالم نیست کہ صنف
 شرقی و غربی بروے اطلاق تو اں کردگار زینتہا نزدیک است کہ
 روغن آں درخت یصتی روشن دہد بہ نفس خود و لولم تمسسه نار
 اگر نہ رسیدہ باشد بوے آتش یعنی درخندہ کم ارد براتی بمشابہ
 است کہ بے آتش روشنائی بخشد نور علی نور روشنی افزود
 بروشنی یعنی صفائے زیت باشدہ بانوار چراغ و لطافت ز جاجہ
 رآں افزود ز در مشکوٰۃ کہ صابغہ اشعہ و جامع انوار است یہدی
 اللہ من یشاء و ہر کہ را کہمخو اہد ہدایت می کرد یضرب اللہ

العین من! صاحب تفسیر معمانی امثلہ آئیہ نوریہ چناں بیاں نموده
 کہ اللہ خدا تعالیٰ نور السموات والأرض نور السماء نہا و زمینہا
 مثل نورہ صفت نوریکہ، منسوبست بدو کم شکوۃ مانند روزانہ
 الست در دیوار یکہ نہایت انجرج راہ ندارد چوں طاقے فیہا
 مصباح در آں طاقِ چراغ افروختہ نیک و روشن چینین گویند کہ
 مشکوۃ النبویہ است از آہن در واسطہ قندیل باشد و بدیں قول
 مصباح فتل مشعلہ باشد درانیویہ المصباح آن چراغ افروختہ
 فی زجاجة در قندیل از آگینہ الزجاجة در قندیل از آگینہ
 الزجاجة آگینہ یعنی چراغ کہ در دست از غایت صفاء و لطافت
 کانہا کوکب گویا سیارہ است در وے درخندہ جوے زہرہ
 و مشتری و آں آگینہ بغیر چراغ در است یوقد افروختہ میشد در
 ابتدائی من شجرة مباركة از روغن درخت بابرکت بسیار نفع
 زیتونہ کہ از نوریت در زمین مقدس رستہ و ہفتاد پیغمبر برد
 دعائے برکت خواندہ از جملہ آن ابراہیم پیغمبر علی میہا و علیہم السلام

یافته است جان من! حضرت ذوالجلال بے مثال بحکم یضرب
 الله الامثال ظهور نور جمال را به شجره و زیت و مصباح و زجاجه و
 مشاة زده چنانکه در آیه کریمه نوریه فرموده الله نور السموت و
 الارض مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی
 زجاجة کانها کوكب ذری یوقد من شجرة مباركة زيتونة لا
 شرقية و لا غربية یکاد زيتها یضیء و لم تمسسه نار نور
 علی نور یهدی الله من یشاء و یضرب الله الأمثال للناس و
 الله بکل شیء علیم .

برخودار من! حضرت هادیء راه روان مناہج عشق و محبت
 برائے ہدایت متقطشان منادی شوق و قلق بر وصول سرچشمہ
 وصال در تمثیل مثال کریمہ نوریه اشارت لطیفہ بہ ظهور رسانیدہ تا
 مراتب مکشوفہ در معقولات محسوسہ دریا بند و مقامات غیبی را در صور
 عینی مشاہدہ نمایند امید بکرم کریم و فضل عمیم آنست کہ اسرار مودوعہ
 این کریمہ نوریه بر آئینہ ضمیر آن برخوردار! کشف شوند ای نور

حق بے تصور استفاضہ بر خلق عقل اول است و باعتبار افاضہ حرف
 بے ملاحظہ روح الروح انسانیت باعتبار یکہ آن فیض
 را نمابست صور خلیفہ قبول نموده در عالم کون وفا۔ ظہور یافتہ است
 و قلب و نفس نام گرفته باعتبار یکہ قبول فیض نموده جسم عنصری را زنہ
 یکہ حیات بخشد مسمی بہ روح نفسانی شدہ باعتبار یکہ جسم تفیض
 حیات مفاض ساختہ در حس حرکت ارادی آوردہ است۔ بنام
 روح حیوانی فامید ہد و باعتبار یکہ این ہمہ اعتبارات نوریت
 صرف کہ بذات روشن است۔ نور العین من! در ہر چیز کہ نظر کند
 اورا ہستی نور منظور باشد بواسطہ انوار آن چیز و نظر آید و اگر آن
 نور نباشد ادراک ہیچ چیز نتواند کرد اگر چشم خواب آلودہ غفلت
 بچیز مشکل و نون صورت نہ بید و از غایت ظہور آن نور از ادراکش
 غافل باشد اما ادراکش غافل باشد اما ادراکش غافل باشد اما
 ادراک غافل باشد اما ادراکش ہیچ چیز بے ظہور آن نور محال
 ہاں نور است کہ بحسب ظہور از مراتب مذکورہ نامہائے جداگانہ

بدو آن نور بجز نور علم قدیم در نیا بدو آں - نور قدیم مذکور شد ای
 نور العین من! باز مطالب مذکورہ بلباس عبارت دیگر معلوم
 فرمائید تا صورتش در آئینہ فہم ادراک ارتسام کمال یا بد نور بیننا
 صلوٰۃ اللہ علیہ وسلم کہ از نور الہی مبعوث است برزخ گشتہ
 در میان حدوث و قدم پس بجہتہ اقدام دارد کہ حضرت حق است
 وجیتہ با حدوث دارد کہ عالم خلق است - کہ مفیض سایر خلق
 اوست و آن نور محمدی بست کہ امر اللہ است بے سادہ و مددظہور
 حق است باعتبار جوہرت نفس واحد نام یافتہ قال سبحانہ و تعالیٰ
 خلقکم من نفس واحدہ و باعتبار قوت مدر کہ نور آئینہ است آنرا عقل
 اول گردانید کہ اول ما خلق اللہ عقل و باعتبار نور حرف محمدیست
 انا من نور اللہ اشارت از آں است و باعتبار یکہ فیض حق
 بلا واسطہ استفاضہ نمودہ بر سایر خلق مفیض است کہ روح محمدی صلی
 اللہ علیہ وسلم را روح الروح میگویند و این روح الروح چون
 برزخ شہ در میان افاضہ و استفاضہ پس بملاحظہ محض استفاضہ از

و ادراک کردن تعید خود دست - به تعین خاص و صدر باعتبار وجه دیگران روح است که به بدن متعلق شده و مصدر انوار گشته قال اللہ تعالیٰ سبحانہ امن شرح اللہ صدرہ اسلام فہو علی نور من ربہ و نفس برائے آنست کہ در بدن قوت بن گشته تدبیر و تصرف خود بمقتضات قابلیت بدن ظاہر میسازد و نفس با سواہا فالہما فجورہا و تقواہا جان من! روح خفیو چہ اللہ است کو نور الہی است و سر روح محمدی دمراد از روح انسانی و قلب و کلمہ و فواد ہر ۳ نام دل نہادہ انسانیت و عقل نیز آں وجہ اول قلب کہ مواجبت محضرت حق دارد و صدر وجہ دیگر است باعتبار ظہور تدبیر و تصرف دے در بدن بر خورد در من! ہما نور حق است کہ بجہت ظہور خویش بحسب قوی و قلبیت بدن نام نام مہائے متعددہ موسوم شدہ چنانچہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند اما نور اللہ خلق من نورہ پس نور محمدی ظہور نور الہی است ممکن نیست کہ گردد سیرا پردہ عظمی آں نور بیک عقل بشر بگردد و در سہر اوقات عزتش باصرہ بصیرہ راہ یا

حقی و سرور روح و قلب و کلمہ و فواد و عقل و نفس و صدر پس ہی
 ازاں روئے بود کہ ادراک حقیقت وے بر ہیچ کس مکشوف نیست
 و سر از ان جبت باشد کہ اور اکس بر غیر ار باب بصیرت معرفت
 مستور است کقولہ تعالیٰ یعلم السر و اخفی روح باعتبار ربوبیت و
 پرورش وے بدن را و اضافہ بفیض حیات مرجمیع اعضاء و جوارح
 را قل الروح من امر ربی و قلب دے انقلاب دے میاں وجہ
 ربوبیت کہ وجہ ربوبیت کہ از وجہ اول فیض گرفتہ ہو وجہ ثانی
 مفیض باشد کقولہ تعالیٰ ان فی ذالک لذکری لمن کان لہ
 قلب قلب کلمہ ازاں جہت بود کہ در انہثبات نفس روحانی بمناسبت
 حروف عالیات علمیہ در صوات موجود خارجی ظاہر شدہ است ۔
 چنانچہ در ظہور نفس انسانی الفاظ بہ ترکیب حروف مغزذات
 صورت گرفتہ ظہوری یا بند قال اللہ تعالیٰ و کلمۃ القاہا الی مرعہ و
 روح و فواد بحسب قبول نمودن اثر است از قاعل خود از آیہ
 کریمہ ما کذب الفواد و مارائی و عقل برائے تعقل نمودن موحد خود

اشیاء کیف است و صاف تافته است و آفتاب از همه صاف و
مستزه است -

بر خوردار من! فی الحقیقت روح جمادی عین روح نباتی و روح
نباتی عین روح حیوانی و روح حیوانی عین روح نفسانی و روح
نفسانی عین قلب انسانی و قلب انسانی عین روح انسانی و قس علی
ذلک الباقی فهم من فهم ای جان من! روح محمدی عین امر الله
است که برائے تکوین هر شے و چه دارء خاص إنما امره اذا اراد
شیئا ان یقول له کن فیکون و امر الله ظهور وجه الله اینم
تولوا و جوهکم فثم وجه الله و آن امر الله و چه است که از
فاجبت ان اعرف ظهور یافته به صورت حسب بوجه آمده وجه موجود
دات به نوراء منور ر شده - الذ نور العین من اچنانکه روح اعظم
محمدی گشته نورانی باعتبارات قوت و قابلیات بنا مہائے متعلقه
نامیده میشود مثل عقل اول و قلم اعلی و غیر آن همچنان در عالم صغیر
انسانی باعتبار قوتہاء جدا گانہ با سماء متعدہ نامیده میگردد چنانچہ

روح البدن فاداهم المؤمنون بمحصية زیرا که وحالشهوة وروح
 القوة وقاداليه وروالبدن و يقول روح لا ايمان واما اصحاب
 المشمة فيهم الكفار جعل الله فيهم ثلاثة ارواح روح الشهوة بروح
 لقوت و روح البدن و جومواء روح الايمان كذا لك و
 شبهو باليهام انتهى نور العین منم قول درو بار سيد مختار محمد مصطفی صلی
 الله علیه وسلم بر آن میراست که جمله بنی آدم بر سه خیتیت
 بافریده شدند۔

برخوردار من! مردم هر صفت را مراتب و درجات اند که
 حضرات ممکن نیست چنانچه در انبیاء علی نبینا و علی سائر الانبیاء السلام
 منا بعضی رسل اند و بعضی سالک اند و بعضی مجذوب اند و کامل اند و
 بعضی اکمل پس ظهور قوت هاء روح در هر فرقه بعد از قوا بل ایشان
 است جان من! باز معلوم فرمایند که روح با چندین قوی جز یک
 پیش نیست که در هر محل و مکان قوت آن محل گشته بمناسبت محل نام
 دیگر گرفته خود در ز محل و مکان منزله است چنانچه تاب آفتاب بر همه

اوليك كالانعام بل هم اضل بلكه ايشانازحيوانات گمراه تراندز
يرا كه گر حيوان، پرتوئى از قوت عقلى است، با وجود پرتوئى قوت
عقل ايشان تابع وهم و خيال خود گشته گمراه شده اند جان من!
حديث سرور كائنات و عليه افضل الصلوة در شرح مشکواة المذكور
ست چنانكه گفته اند قال ابن عباس رضى الله تعالى عنه سمعت
رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول خلق الله تعالى انا من صلبه اضاف
الصحاب اليمين واصحاب الشمال وجعل فيهم خمسة ارواح روح
القدس وروح الايمان وروح القوة وروح الشهوة وروح البدن
وروح القدس يعثوانى لخلق و به روح الايمان عبد الله و بروح
الشهوة اكلوا اشربوا و انكحوا بروح القوة قاتلوا و بروح البن ربوا در
جواد اصحاب الميمية فيهم المؤمنون جعل الله فيهم اربعة ارواح
الايمان عبد الله و بروح الشهوة اكلوا اشربوا و انكحوا بروح القوة
قاتلوا و بروح البدن ربوا در جواد اصحاب الميمية فيهم المؤمنون جعل
الله فيهم اربعة ارواح الايمان و روح القوة و روح الشهوة و

کہنہ را روح جمادی میگویند و آل قوت جمادی یا قوت نمود
 نباتات روح نباتی نام یابد و در حیوانات با قوت حس و حرکت
 ارادی کہ پر تو روح خیالی، نفسانی مایل بہ لذات و شہوات است۔
 روح حیوانی مسمی نمود و در انسانی قوتے گرد کہ جامع
 ہمہ قوتہا گشت و چوں افراد نوع انسانی منافات ابدان قوت نیز
 بمناسبت قابلیت ہر فرد بہ خاصیتے دیگر ظہور یافتہ بنام دیگر موسوم
 گرد چنانچہ در کافران ظہور روح حیوانی و روح خیالی با پر توے
 از قوت عقلی است لیکن عقلی انسان مغلوب و ہم نفسانیت است و
 در مومنان روح عقل است با پر توے از روح فکری انسانی و در
 اولیاء روح فکریست یا پر توے از روح محمدی با پر توے روح
 اقدس است۔ کہ بجامعیت ہمہ قوتہا ظہور یافتہ است۔ پس
 انسان کامل باعتباریت ہمہ قوی جامع اند و در مومنان سوائے
 روح محمدی و روح انسانی ہمہ ارواح اند و کافران از روح محمدی و
 روح انسانی و روح عقلی محرم اند از پنجمت، مشابہ بہایم ان

غیر ذالک و اگر کسی روح را قدیم گوید و این ماه تمام دانند و او را
 در اصطلاح این طائفہ زندیق خوانند برخوردار من باز معلوم
 نمایند کہ روح حیوانی ارواح حساس و روح بدنی میگویند۔
 میگویند و حرکت و اکل و شرب و پرورش بدنی از دست و روح
 نفسانی روح شہوت در روح خیالی می نامند کہ خواہش لذات و
 روح نفسانی بدوست و قلب انسانی را روح قوت و روح عقلی
 متخوانند کہ کلیات و جزئیات را در ادراک مکرده بہ قوت تمام از
 جزئیات بہ سوئے کلیات انقلاب ہر نماید و روح انسانی را روح
 فکری و روح ایمانی نام میکنند کہ با وجود تعلق با بدنی ہمیشہ و سرا
 انسانی را روح محمدی صلی اللہ علیہ وسلم و روح قدسی میگویند کہ از
 ہمہ تعلق مجرد شدہ بحق متعلق گردد ہر چہ کند بحق کند بہ خود کہ از خودی
 خود پاک و مقدس شود جان من! ہمہ بیکر و هست کہ در ہمہ اشیاء از
 عرش ناوش، بمناسبت اشیاء قوت اشیاء گشتہ کہ در ہر شیء آن قوت
 را روح و نفس آتش می کند۔ این چنانچہ در معدن قوتست انجمادی

عنصر آتش لطافت پیشتر دارد و چون در دل صنوبری بعلیه صفت
 آتش لطافت پیشتر یافته باوے از همه اعضاء و جوارح تعلق کمال
 گرفت که موافقت لطیف جز لطیف نمایده - چون بدین تعلق
 روحانی در قالب جسمانی اند - تدبیر و تصرف خویش ظاہر نموده
 صورت بدنی با نورانیت خویش کسب کرد قلب و نفس نام گرفته
 بسیار صرف تعلق بے تصرف بروح انسانی مسمی گشت و باعتبار رفیع
 سه تعلقات انسانی مسمی گشت و باعتبار سرانسان است - که بجز خود
 واجب الوجود تعلق ندارد و از جمله هائی جلال اللہ و جماله گردد و
 باعتبارے که ظهور همه از دست - روح محمدیست صلی اللہ علیہ وسلم
 و باعتبار بطون که بیچ شی ازوے ملحوظ نہ باشد روح قدسی بود نور
 العین من !

محقق منصف الاسنت واجب که اطلاق اسم روح بر ظهور
 کند بر بطون و کہ نیکہ روح را قدیمو غیر مخلوق گفته اند بعلیه حال
 سکر گفته اند کہ مراد ایشان از ارواح الہی است نہ روح انسانی و

دریدن بادست بقوت نمو بروح نباتی موسوم شد چون از جگر بدل
صنوبری نزول گردد آن دل غلبه گرم و خشکی عنصر آتش یافته و
بصفت گرم و خشک انصاف گرفته حرارت عزیز قوت بخشید در
اجزائے بدن ساری گردانیده و اعضاء بدل را در حرکت آورده و
بروح حیوانی نام گرفت و چون از گری دل صنوبری بے تاب
کشته خواست که از بدن بیرون آید باز از دل صنوبری برآمد
بداغ رسیده و در دماغ غلبه سردی و تری عنصر است یافته با تصاف
صفت سرد و گرم و تر آرام گرفته در سائر اجزائے بدنی پراکنده شد
جمله خواص را قوت ادراکی جزئیات بخشیده و بنام روح نفسانی
موسوم گشت جان مان! اگر چه آن روح در بدن (ظاہر) منفوخ
گشته بصفت همه عنصر انصاف گرفت بمناسبت صفت هر عنصر قوتے
جدا گانه در بدن ظاہر گردینده است اما تعلق وے بعد از تصرف
روح حیوانیکه دل صنوبری از همه پیشتر گردیده زیرا که آں روح
نوریست لطیف تر و عناصر باعتبار نورانیت کشیف و در همه عناصر

روح القدس میگویند اما روح قدسی که عبارت از خلیفه است آن روح الهی است و نه روح انسانی و غیر آن از یک معدن بوجودی آیند و همه در یک جنس معدن شامل اند و پرورش همه از یک پر تو آفتابست که در آن پر تو هیچ تفاوت و تغیر نیست لیکن آن یک تاب آفتاب بمناسبت قوت هر جوهر دیگر کون فیما ید چنانچه در لعل سرخ و در تفاوت و باعتبار قوت و قابلیت هر جوهر است نه در تاب آفتاب و آن تاب علیه السویه بر همه تافته هر ایک را بمناسبت قابلیت و روشن کرده است جان من همچنان آن روح نخت فی من روحی چون در قالب آدم علیه السلام که به عناصر اربعه تخمیر یافته است منفوخ شده به گردن رشید غلبه خشکی و سردی عنصر خاک کیافته و به صفت سرد و خشک متصف گشته اجزائے بدن را قوت انجماد نام یافت و چون از گردن به جگر رسید در جگر غلبه گرم و تری عنصری بادی یافته و به صفت گرم و تر متصف شده با تصاف صفت بادی رفته در اجزائے بدنی قوت نمونجشید چنانکه نباتات به سبب

و بعضی میگویند که روح حادث نیست بلکه قدیم و ازست و هیچ چیز از مخلوقات باوی آمیزش نیافته جان من! این همه راست است چون این قوم که خواص درگاه اند برائے قلوب خویش را با انواع اذکار و اشغال تصفیہ کمال دارند و از رفیع تعلقات تجلیہ روح و تجلیہ سر حاصل کردند در آن وقت بر اسرار ایشان تجلیات - صفات قدسی و تنزه ہر متجلی شدند - در آن تجلیات از بشریت خویش و از جمیع مخلوقات فانی مطلق شدہ جملہ یک وجود دیدند و در آن وجود ما سوائے رافانی و مہلک یافتند در روح را نیز قدیم و غیرہ مخلوق پنداشتند - جان من! این روح مکشوف این قوم روح قدسی آزاد را اصطلاح اہل تحقیق روح اللہ و وجہ اللہ میخوانند - اینما تولو اتم وجہ اللہ اشارت از دست کہ وجہ اللہ ہر جگہ موجودہ است - برخوردار من! اگرچہ روح القدس را بر سر جا اطلاق میکنند یکے بریں روح الہی کہ وجہ اللہ است دویم را برابر اللہ کہ روح محمدیست صلے اللہ علیہ وسلم سیوم جبرئیل علیہ السلام را نیز

مکتوب نامہ در بیان روح (حصہ دوم)

با قالب جسمانی و با وجود تعلق قالب کلیات محض را ادراک نمی کنند و بعضی میگویند که روح از عالم خلق نیست بلکه از عالم امر است از همه تعلقات مجرد است هیچ اعتبار تعلق و تصرف در دَئے ملحوظ نیست نور العین من! ایشان هم راست میگویند که ایشان هم از مکاشفہ شہودی کہ کشف عین است ترقی نموده و جودیرا یافتند - اُنَد یعنی وجودے کہ معاف بہ ظہور است برایشان کشف شد و آن ظہور وجود مضاف عبارت از تجلی روح است کہ از همه تعلقات مجرد باشد پس بواسطہ تجلی روح را از همه تعلقات منزہ و مجرد یافتند برخوردار من! این روح مکشوف این طایفہ عالیہ بر آن است کہ عین ظہور روح محمدی است صلے اللہ علی افضل الانبیاء و علی آلہ و اصحابہ و سلم و آن است کہ ہمیشہ در نظارہ جمال و بے مثال حق استغراق کلی دارد بجز وجود محض بہ هیچ شی تعلق نہ گیرد

مکتوب نامہ در بیان روح

اس مکتوب نامہ کا پہلا حصہ پچھلے شمارہ میں شائع ہو چکا ہے۔ دوسرا حصہ پیش نظر ہے۔ محمد قادری صاحب نے ان مکتوبات کو یکجا کیا ہے۔ اس کے اہم حصے ہم قسط وار شائع کر رہے ہیں۔ امید ہے قارئین اکرام ان سے مستفید ہونگے۔ حضرت نظام الدین اولیاءؒ نے نہایت ہی آسان فارسی زبان میں لکھا ہے۔ تاکہ اپنے مریدان سے فائدہ حاصل کریں۔

از

ڈاکٹر زبیب النساء ایم۔ اے (اردو)

بی۔ ایڈ۔ ایم۔ اے (ہسٹری) پی۔ ایچ۔ ڈی

گورنمنٹ اورنٹیل میاؤنسکریٹ لائبریری۔ چنئی ۵

Maktab Dar Bayan - e - Rooh

Part II

The first part of this letter in persian language was published in the previous Bulletin of G.O.M.L.R.C. This letter of the celebrated saint of Delhi, Syed Nizamuddin Awliya was written in 1188 A.H./ 1768 A.D. He has discussed the mystic doctrines of Islam and the existence of God and His attributes

Dr. A. Zailbunissa

Urdu Pandit

G.O.M.L.R.C. Chennai-5.

**ஆங்கிலத்தில் மொழிபெயர்க்கப்பட்ட
தமிழ்ச் சுவடிப் பதிப்புகள்**

வ ண்	தலைப்பு	பதிப்பாசிரியர் மொழிபெயர்ப்பாளர்	ஆண்டு	விலை
1.	தமிழ்க் கீர்த்தனைகள்	சு. செளந்தரபாண்டியன்	2001	96.00
2.	பழந்தமிழ்க் கதைகள்	„ „ „	2001	120.00
3.	நீதிச்சார அனுபவத் திரட்டு	„ „ „	2002	103.00
4.	தமிழ் கற்கும் முறை	„ „ „	2005	104.00
5.	பாளையப்பட்டுகளின் விவரம்	„ „ „	(பருவ இதழ் 28)	
6.	வைத்திய நீதிப் பழமொழிகள்	முனைவர் சு. செளந்திரபாண்டியன்	2003 (பருவ இதழ் 30)	51.00
7.	மருத்துவப் பழமொழிகள்	„ „ „	2004 (பருவ இதழ் 31)	37.00

25% தள்ளுபடி வழங்கப்படும் !